

Demokrati versjon 3.0

Av Dag Andersen

Det demokratiske systemet er i likhet med andre deler av et levende samfunn i stadig utvikling. Noen endringer kommer brått og støyende, andre sklir inn langsomt og nesten umerkelig. Mye taler for at vi nå står foran en viktig, men stille og fredelig justering av systemet, en overgang til det jeg velger å kalle *Versjon 3.0*.

Slik systemet fungerer i dag er det i stor grad preget av konfliktfokusering og kortsiktighet. Neste generasjon demokrati vil forhåpentligvis bli langt mer dialogisk og langsiktig.

- Dialogisk fordi det gir de beste resultatene, fordi samfunnet har utviklet seg i denne retningen inne alle andre felt. Nå må den rikspolitiske arenaen må komme etter. Konfliktfokusering og partipolitisk krangel er i ferd med å bli like foreldet som diktaturet. Dialogisk samspill representerer det neste utviklingstrinnet.
- Langsiktig fordi vi ikke kan overleve uten. Konsekvensene av en kortsiktig økonomisk tenkning er i ferd med å bli dramatiske, først i form av en økonomisk krise, deretter en langt alvorligere klimakrise.

Den aktuelle situasjon

Den rikspolitiske arenaen i Norge utvikler seg i dag i motsatt retning av resten av samfunnet. På denne ene arenaen dyrker man konflikter. Metoden er debatt som verbal kampsport. Arenaen er et intenst samspill mellom noen få politiske redaksjoner og noen få profesjonelle politikere. Den største støyen er ofte omkring små saker, det er spillet og kampen i seg selv som er det sentrale. Sportsjournalistikk og politisk journalistikk nærmer seg hverandre.

Når det gjelder internasjonal politikk er det bred enighet om at dialog er den rette metoden. Der gjelder det å bilegge konflikter. Og Norge har gjort meklerrollen til en merkevare.

Interessant nok er det også bred enighet om at det beste ved den norske politiske tradisjonen er de store forlikene. Dette er den mest langsiktige og dialogiske delen av norsk politikk. Det er den siden ved det norske systemet som peker fremover.

I forholdet mellom enkeltmennesker og mellom folkegrupper er det altså bred enighet om at dialog er å foretrekke fremfor konflikt. All terapi og all forebyggende virksomhet går ut på dette. Forestillingen om at det gode kommer som resultat av konflikt og kamp er utenkelig både internasjonalt og mellommenneskelig. Hvorfor er det da dette som dominerer på nasjonalt politisk plan?

Folkets mening om dette er usedvanlig klar, vi er lei av partipolitisk krangling, vi står foran store utfordringer og vi ønsker et langsiktig samlende og visjonært lederskap, slik det er dokumentert innledningsvis i denne boken. Det innebærer på ingen måte et rop på

den sterke mann eller et totalitært regime. Det er et ønske om at våre demokratisk valgte ledere skal konsentrere seg om å finne løsninger på de store utfordringene vi står overfor.

Et historisk riss

Vi lever i dag med «Versjon 2» av det partipolitiske spillet. I den første versjonen representerte partiene ulike befolkningsgrupper (klasser) som hadde sin styrke i brede medlemsorganisasjoner og stabile velgergrupper, hvor gruppetilknytning og partitilhørighet gjerne gikk i arv.

I dag er både næringsliv og offentlig sektor åpne for alle som er kvalifisert og motivert. De aller fleste velgere identifiserer seg selv som «middelklasse» og svært mange skifter parti fra valg til valg. De politiske partiene i dagens versjon leter etter saker de kan vinne tilslutning på – de er blitt aktører i et politikkmarked.

Som andre markedsaktører må partiene bygge på den merkevaren de har etablert, de må ivareta sin troverdighet og sitt kunde/velger-grunnlag. Fortsatt har partiene sine kjernevelgere å ta hensyn til, men det er ikke der slaget om velgeroppslutningen står. Interne tradisjoner og gamle allianser har kanskje mest betydning for finansiering og som historisk fasade, ikke så forskjellig fra det man kan finne i små familiebedrifter så vel som i store konserner.

Tradisjonene fra klassekampens tid gjør at markedsloven ikke gjelder på politikkmarkedet. Etter markedsloven er det forbudt å rakke ned på andres produkter, å fremheve seg selv som bedre enn konkurrentene. Man kan reklamere for egne produkter og tjenester, men ikke angripe andres. I kampen om velgerne derimot, er det en hovedaktivitet å angripe konkurrentene. Koker vi det ned til essensen i mange debatter, hører vi først og fremst at «dere er dumme og/eller slemme, vi er flinke og/eller snille». Selv om det fremføres i et profesjonelt politikerspråk, oppleves det av mange som en barnslig konkurranse i å hevde seg. Den politiske debatten fremstår som en kontrast til godt og samlende lederskap.

Overgangen fra klassekampen (Versjon 1.0) til markedskampen (Versjon 2.0) har vært glidende. Derfor har det ikke vært noen offentlig utveksling om spillereglene for Versjon 2.0, det har bare blitt slik. Dermed er politikken ført inn i en blindgate i forhold til resten av samfunnet.

I næringslivet er det derimot dialogisk samspill, teamwork og nettverksbygging som gjelder i dag. I moderne kompetansebedrifter er det utvikling av humankapitalen som står i sentrum, menneskets utvikling og utvikling av samspillet mellom dem. Det er det bedriftene lever av. Det samme gjelder i samspillet med leverandører og kunder, det gjelder å finne frem til vinn-vinn løsninger. Den gamle kommandomodellen eller alles kamp mot alle er rett og slett ikke godt nok i moderne bedrifter.

På individnivå har det også skjedd en bevissthetsutvikling, kanskje særlig de siste 10–20 årene. Det henger åpenbart sammen med en generell utvikling på mange arbeidsplasser. Det henger sammen med store fremskritt i forskningen på hvordan friske mennesker fungerer og en spredning av denne kunnskapen gjennom populær litteratur. Selvutvikling i ulike former er blitt en hel bransje. Alt er ikke like seriøst, men etterspørselen etter dette er i seg selv kanskje den sterkeste indikatoren på at store

befolkningsgrupper arbeider med utvikling av sin bevissthet. Det skjer en modningsprosess.

Samtidig har vi sett en prosess i retning av økt dramatisering og tabloidisering i media. Reklame og kjøpepress øker innflytelse og trykk på samfunnet – med stadig sterkere virkemidler og større doser. Film og TV går foran, de andre følger etter.

Parallelt med dette øker det totale mediebildet i bredde og differensiering for hvert år, en trend som formelig eksploderer med digitale medier. Vi får økte muligheter til å sette sammen våre egne menyer, til å plukke fra mange hyller. Redaktørens og redaksjonenes makt glipper, samtidig som det gjelder å holde på seere, lyttere og lesere så lenge som mulig. De brede mediene med TV og løssalgsaviser går i spissen, men de andre kommer godt etter, og alle jakter på stoff som appellerer til folks følelser. For å lede i dette racet må man stadig skru opp volumet, øke effekten. Mange blir frivillig eller ufrivillig dratt inn i dette «stoffet», i dette suget etter dramatik – idretten, næringslivet, kongehuset, kunstnerne, for å nevne noen.

Politikken er også ettertrykkelig trukket inn i dette spillet og ingen enkelt politiker, kan straffet bryte ut av det. Politikere er blitt avhengige av å markere seg i media, og for tiden betinger det at de deltar i de verbale kamphandlingene. Er man oppi en strid blir det «godt stoff» og kanalene åpner seg. Fredelig samarbeid om gode løsninger er ikke godt stoff.

Dette har ført politikken inn på et blindspor i forhold til resten av samfunnet. Moderne lederskap slik mange av oss kjenner det gjennom egen erfaring fra næringsliv og organisasjoner av ulike slag fungerer stadig mer dialogisk. Ledere fremstår som rollemodeller, og man søker effektive vann-vinn-løsninger rett og slett fordi det lønner seg i de aller fleste sammenhenger. I lys av dette etterlater den lille gruppen profesjonelle toppolitikere mer intrykk av krangling og smålighet enn av samlende politisk lederskap.

NRK, som den kanskje viktigste politiske arenaen, fremstår under den nåværende ledelsen selv, internt, som et utmerket eksempel på en moderne kompetansebedrift ledet ut fra langsiktighet og med dialogiske metoder. Her synes det å ligge å betydelig potensial til nytenkning vis à vis det politiske liv.

Det rikspolitiske spillet – med måten politiske redaksjoner og profesjonelle politikere samspiller – vil måtte endres. Vi kommer til å få en Versjon 3, og den kan komme på en av to måter. Vi kan sitte og vente, mens vi fortsetter småkranglingen til de fysiske omstendighetene rundt oss blir så dramatiske at kriseforståelsen tvinger frem et systemskifte. Eller vi kan få i gang en endring nå og kanskje forebygge den sterkeste dramatikken i fremtiden. Skal vi komme i gang nå, betyr det at både politiske ledere og redaktørene i de ledende mediene sammen tar et ansvar for at det skjer.

Det kan bli drama nok

Noen år tilbake var det ikke så farlig, kanskje litt pinlig noen ganger, men uten større kriser og konflikter i sikte. Det kunne kanskje fortone seg kjedelig i de politiske redaksjonene.

Med de klimaendringene som nå nærmer seg, står vår sivilisasjon foran sin største utfordring noen gang. I mellomtiden har vi foran oss en dyp og langvarig økonomisk

krise – og de politiske krisene rundt om i verden som utvilsomt følger etter. Oppe i alt dette skal vi her i Norge tilpasse oss et genuint flerkulturelt samfunn – med endringer få synes å ha forstått hva innebærer.

Kort sagt: De politiske utfordringene de neste 20 årene blir sannsynligvis dramatisk mye større enn i de foregående. I en slik situasjon kan konfliktmaksimering som politisk metode være livsfarlig! Så hva gjør vi?

Ingen enkeltperson eller organisasjon kan ta ansvaret for dette. Ingen redaktør, statsråd eller partileder sitter med ansvaret for å gjøre noe med dette. Mediene er økonomisk bundet og fungerer langt på vei som markedsstyrte forsterkeranlegg på strømninger i tiden – kanskje særlig de negative.

Idédugnaden 100-årsmålene er en kanal, et signal fra folket til dem som styrer dette spillet om at vi ønsker en endring. Det er ikke så lett å nå igjennom mediestøyen med slike signaler, men vi har faktisk muligheten for å kommunisere direkte. Situasjonen er klarlagt, signalene er tydelige nok. I lengden er det ikke holdbart om politikerne unnlater å lytte til folket.

En mulig start

En mulig start kunne være at Stortinget initierer en ny prosess, en dialogisk prosess for å få til et bredest mulig forlik om 100-årsmål og pilotprosjekter, slik at mål og metoder kan utvikles på mellomlang sikt. Det ville være naturlig at målene rulleres på fireårs basis, for eksempel første år i hver stortingsperiode.

Proessen kunne ha et frittstående sekretariat, en tankesmie, eventuelt et råd, som ikke inngår i den tradisjonelle statlige sektorinndelingen. Oppgaven burde være å arbeide med både metode og innhold. Proessen burde være åpen mot samfunnet, slik at forskjellige måter å utprøve dette på ville bli en del av oppdraget. Det ville også være naturlig om NRK tok et selvstendig ansvar i en slik prosess.